

Η Άλωση της Κωνσταντινουπόλεως.

Γράφει ο Ιωάννης Κρασσάς, Αντιστράτηγος ε.α..

«Τὸ τὴν πόλιν σοὶ δοῦναι, οὐτ' ἔμὸν ἐστίν, οὔτε ἄλλου τῶν κατοικούντων ἐν αὐτῇ, κοινῇ γὰρ ἡ γνώμη πάντες αὐτοπροαιρέτως ἀποθανοῦμεν καὶ οὐ φεισόμεθα τῆς ζωῆς ἡμῶν». Ἡ ἀπάντηση τοῦ Κωνσταντίνου Παλαιολόγου στὸν Μωάμεθ Β΄, ὅταν τοῦ ζήτησε νὰ παραδώσει τὴν Κωνσταντινούπολη .

Τρίτη 29^η Μαΐου 1453, λίγο πριν δύσει ο ἥλιος, ἡ «Πόλις» ψυχορραγεί. Ο θάνατος πλανιέται παντού. Στα μισογκρεμισμένα τείχη οἱ τελευταῖοι ἡρωϊκοὶ πολεμιστὲς κείνται νεκροί. Ἄπαντες ανεξαρτήτως φύλου καὶ ηλικίας, δολοφονοῦνται, κακοποιοῦνται, ατιμάζονται καὶ εξανδραποδίζονται «οὐαὶ τοῖς ἡττημένοις». Παντού ἀκούγονται κραυγές, θρήνοι καὶ ἀλαλαγμοί, ὁ πυρετὸς τῆς μάχης ἔχει ξυπνήσει τὰ πιο ζωώδη ἐνστικτὰ. Σπίτια λεηλατημένα, ἐπιπλα ρούχα, ιερὰ σκεῦη διασκορπισμένα. «Θέλω μονάχα τὰ τείχη καὶ τὰ κτίρια, ὅλα τὰ ἄλλα δικά σας», εἶπε στους πολεμιστὲς του, ὁ Μωάμεθ ὁ Β΄. Επὶ τριήμερο τὰ στίφη τῶν ἐπιτιθέμενων, ἀφιονισμένοι ἀπὸ τὰ λάφυρα καὶ μεθυσμένοι ἀπὸ τὴν νίκη, ἔχουν πέσει σαν ὄρνεα στὸ νεκρὸ κορμὶ τῆς «Πόλεως».

Ἡ ἄλωση τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀποτελέσει τὴν ὀλοκλήρωση τῆς ἐξαπλώσεως τῶν Τούρκων πρὸς τὴν Βαλκανικὴ χερσόνησο. Εἶχε προηγηθεῖ ἡ κατάληψη τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἡ ὁποία ξεκίνησε με τὴν μάχη τοῦ Μάτζικερτ[1]

το 1071 και ολοκληρώθηκε το 1176 με την μάχη του Μυριοκεφάλου.^[2] Από το 1303 οι Τούρκοι ξεκίνησαν τις επιδρομές στο Αιγαίο φθάνοντας μέχρι την Αττική και την Πελοπόννησο. Το 1430 κατέλαβαν την Θεσσαλονίκη. Την εποχή εκείνη κατείχαν το μεγαλύτερο μέρος της Ελλάδος, πλην ορισμένων παραθαλάσσιων οχυρών και κάποιων απομονωμένων περιοχών κυρίως στην Πελοπόννησο. Τα εδάφη της σημερινής Βουλγαρίας, Ρουμανίας, Αλβανίας, Βοσνίας και Σερβίας ήταν φόρου υποτελείς στον Σουλτάνο. Το 1453 οι Τούρκοι εμφανίσθηκαν για τρίτη φορά προ των τειχών της Βασιλεύουσας. Το 1390 ο Μωάμεθ Α΄ και το 1422 ο Μουράτ Β΄ προσπάθησαν ανεπιτυχώς να την καταλάβουν.

Οι Αρχηγοί.

Ο Κωνσταντίνος ΙΑ΄ Παλαιολόγος στέφθηκε αυτοκράτορας του Βυζαντίου, το 1449 σε ηλικία 44 χρονών στον Μυστρά. Διαδέχθηκε τον αδελφό του Θεόδωρο Β.^[3] Τα μόνα εδάφη που απέμεναν στην άλλοτε κραταιά αυτοκρατορία ήταν ο Μυστράς και η Τραπεζούντα. Τα ταμεία ήσαν άδεια, ο στρατός και ο στόλος σε κακά χάλια, το ηθικό ανύπαρκτο, οι κάτοικοι διχασμένοι και ο συσχετισμός δυνάμεων συντριπτικός υπέρ των Τούρκων. Παρ' όλες τις αντιξοότητες ο Κωνσταντίνος αποφάσισε να αμυνθεί της «Πόλεως» και μόνο ο θάνατος μπορούσε να τον εμποδίσει από την εκτέλεση της υψηλής αποστολής του.

Σουλτάνος και αρχηγός των τουρκικών δυνάμεων ήταν ο εικοσιενός χρονών Μωάμεθ Β΄, ο οποίος έμεινε στην ιστορία ως Πορθητής. Σε ηλικία 12 χρονών ανήλθε για πρώτη φορά στον θρόνο μετά την παραίτηση του πατέρα του Μουράτ Β΄. Μετά δύο χρόνια ο πατέρας του επανήλθε στον θρόνο, τον οποίο διατήρησε μέχρι το θάνατό του το 1451, οπότε ο Μωάμεθ ανέλαβε πάλι την εξουσία.

Οι Αντίπαλες Δυνάμεις.

Ο Μωάμεθ διέθετε ένα στράτευμα 200.000 ατόμων εκ των οποίων οι 60.000 ήσαν οι στρατιώτες και οι υπόλοιποι εργάτες, πλιατσικολόγοι, μικροπωλητές και κάθε είδους «καρυδιάς καρύδι». Ο Μωάμεθ ο Β΄ είχε μεριμνήσει για την κατασκευή πλέον των 1.000 πυροβόλων, με πιο τρομακτικό την μπο-

μπάρδα του Ούγγρου μηχανικού Ουρβανού, [4] ένα τεράστιο κανόνι το οποίο εκτόξευε πέτρινες μπάλες 250 κιλών. [5] Ο τούρκικος στόλος αριθμούσε 250 πλοία.

Ο Κωνσταντίνος ΙΑ΄ Ο Μωάμεθ Β΄ Ο Ιουστινιάνης

Ο Κωνσταντίνος διέθετε 10.000 στρατιώτες εκ των οποίων 7.000 ήταν Έλληνες και οι υπόλοιποι Ιταλοί. Την 26^η Ιαν 1453, ο Γενουάτης ευγενής Ιωάννης Ιουστινιάνης (Giovanni Longo), αφίχθηκε στην Κωνσταντινούπολη με 700 σιδηρόφρακτους στρατιώτες, προς μεγάλη χαρά των κατοίκων της και του ανατέθηκαν τα καθήκοντα του Πρωτοστράτορος (Αρχιστράτηγου). Η άμυνα τα πόλεως στηριζόταν στα διπλά ισχυρά της τείχη, που είχε κατασκευάσει ο Θεοδόσιος ο Μέγας το 380.

Οι Πολιορκούμενοι.

Ο Ιουστινιάνης ήταν γνώστης των στρατιωτικών, οργανωτικός, γενναίος, αλλά πάνω απ' όλα είχε ήθος και «κρατούσε τον λόγο του». Θαύμασε το ψυχικό μεγαλείο του Κωνσταντίνου να προχωρήσει κόντρα σε όλους και σε όλα, προκειμένου να υπερασπισθεί την Κωνσταντινούπολη. Οι δύο άνδρες ήσαν φτιαγμένοι από το ίδιο μέταλλο. Ο Κωνσταντίνος επιθεώρησε τα τείχη, είχε γνώση της δυνατοτήτων των εχθρικών δυνάμεων και είχε αντιληφθεί την κατάληξη της πολιορκίας. Συνειδητοποίησε επίσης ότι η παρουσία των καθολικών Γενουατών ήταν ανεπιθύμητη από τους φανατικούς πολέμιους της ενώσεως των δύο εκκλησιών, οι οποίοι αποτελούσαν την πλειοψηφία των κατοίκων. Ο Δούκας Λουκάς Νοταράς [6] είχε βροντοφωνάξει μπροστά στον Αυτοκράτορα ότι, «προτιμούσε το τουρκικό σαρίκι από την καλύπτρα του καρδινάλιου». Την 2^α Απρ. 1453, ο Κωνσταντίνος συγκάλεσε πολεμικό συμβούλιο. Τα ζωτικά σημεία της αμύνης ήταν οι 12 πύργοι των τειχών, με πιο

σημαντικό απ' όλους αυτόν της πύλης του Ρωμανού, απέναντι από την οποία είχε στήσει ο Μωάμεθ την σκηνή του. Ο Ιουστινιάνης προσφέρθηκε εθελοντικά να αναλάβει αυτόν τον δύσκολο τομέα.

Οι Πολιορκητές.

Το σχέδιο του Μωάμεθ ήταν να αποκλείσει την πόλη πλήρως από ξηρά και θάλασσα. Έκτισε δύο οχυρά στο στενότερο σημείο του Βοσπόρου, τα οποία απαγόρευαν την προσέγγιση των πλοίων από το βορρά.^[7] Για την απαγόρευση της εισόδου στον Κεράτιο Κόλπο, είχε τοποθετηθεί μια αλυσίδα που εμπόδιζε την κίνηση των πλοίων. Οι Τούρκοι έσυραν ογδόντα πλοία δια της ξηράς, σε απόσταση 5 χιλιομέτρων και έπλευσαν στον Κεράτιο, παρακάμπτοντας την αλυσίδα. Πριν την εγκατάσταση των εχθρών στις θέσεις πολιορκίας ο Ιουστινιάνης με χίλιους άνδρες εξήλθε των τειχών και επέπεσε επί των ανοργάνωτων στρατιωτών προκαλώντας τους μεγάλες απώλειες και ενισχύοντας παράλληλα το ηθικό των πολιορκουμένων. Την 7^η Απριλίου 1453, ο χώρος προ των τειχών πλημμύρισε από την τουρκική στρατιά, στην οποία είχαν προστρέξει μισθοφόροι από πολλές χώρες, ακόμη και Έλληνες. Η κατάστροφή των τειχών της πόλεως αποτέλεσε τον πρώτο στόχο, την οποία επεδίωξαν με το συνεχή κανονιοβολισμό και την κατασκευή λαγουμιών (υπόγειων σηράγγων). Η πολιορκία της Κωνσταντινουπόλεως μπορεί να χαρακτηριστεί ως η μάχη των ολίγων. Οι πολλοί προσεύχονταν για την νίκη του Μωάμεθ ή για την εξ ύψους βοήθεια. Επί 45 ημέρες οι δύο άνδρες αμύνονταν επιτυχώς σε μια άνιση αναμέτρηση, η οποία παρέπεμπε στην μάχη των Θερμοπυλών.

Η Άλωση.

Την 29^η Μαΐου οι απώλειες των υπερασπιστών και οι καταστροφές των τειχών προμήνυαν την έλευση του μοιραίου. Εκείνη την ημέρα στην πύλη του Ρωμανού ο Ιουστινιάνης τραυματίσθηκε σοβαρά στο στήθος και όταν κατάλαβε ότι όλα είχαν τελειώσει, αποφάσισε να αποχωρήσει μαζί με τους Γενουάτες. Ο Κωνσταντίνος του ζήτησε να μείνει, γιατί είχε ανάγκη τόσο της παρουσίας του, έστω και νεκρού, όσο και των γενναίων στρατιωτών του. Οι άνδρες μετέφεραν τον τραυματισμένο αρχηγό τους στα πλοία. Ο Ιουστινιάνης^[8] πέθανε λίγες ημέρες μετά την άφιξή του στην Χίο, λόγω του τραύματος του,

αδικημένος από την ιστορία. Η αποχώρησή του έδωσε αφορμή να υποτεθούν πολλά για τις προθέσεις του και να λησμονηθεί η ηρωική παρουσία του δίπλα στον αυτοκράτορα μέχρι την τελευταία ημέρα. Σύμφωνα με τον Γεώργιο Φραντζή^[9] μόνο οι πύργοι του Αλεξίου και του Βασιλείου Λέοντος δεν κατελήφθησαν τους οποίους υπερασπίζονταν κρητικοί εθελοντές. Ο Μωάμεθ τους επέτρεψε να αναχωρήσουν με τον οπλισμό και τα πράγματά τους σε αναγνώριση της ανδρείας τους. Την αποφράδα εκείνη ημέρα ο τελευταίος Έλληνας Αυτοκράτορας Κωνσταντίνος ΙΑ΄ Δραγάσ(τζ)ης πολεμώντας μέχρι τέλους εγκατέλειψε τα εγκόσμια και πέρασε στην αιωνιότητα. Το νεκρό κορμί του δεν βρέθηκε ποτέ και σύμφωνα με τον θρύλο μαρμάρωσε για να ξυπνήσει μια ημέρα προκειμένου να πάρει την «Πόλη» πίσω.

Το 330 ένας άλλος Ρωμαίος Αυτοκράτορας ο Κωνσταντίνος ο Α΄ ο Μέγας, εγκαινίασε την πόλη που της έδωσε το όνομά του. Ήθελε μια νέα πρωτεύουσα προς την ακμάζουσα ανατολή εκεί που ενώνονται η Ευρώπη με την Ασία, σύμβολο ισχύος της μεγαλύτερης αυτοκρατορίας του καιρού της. Ο Παλαιολόγος ανέλαβε την βαρύνουσα εργασία να υπερασπισθεί όχι απλά μια πόλη, αλλά την ψυχή ενός λαού και χίλια χρόνια ιστορίας, αποδεικνύοντας ότι υπήρξε αντάξιος των ευθυνών που επωμίσθηκε. Ο πρώτος και τελευταίος αυτοκράτορας, αναμετρήθηκαν με το πεπρωμένο τους και κέρδισαν την αθανασία, **ο πρώτος με την ισχύ του και ο τελευταίος με την ψυχή του.**

Η Παρακμή.

Τα ιστορικά γεγονότα δοκιμάζονται στο χρόνο. Έξι αιώνες μετά, η άλωση της "Πόλεως" συνεχίζει να συναρπάζει, τόσο τους θύτες όσο και θύματα. Η βία είναι η μαμή της ιστορίας. Η κατάληψη της Κωνσταντινουπόλεως σήμανε το τέλος του μεσαιωνικού ελληνισμού και την έναρξη της πιο σκληρής περιόδου σκλαβιάς για το γένος μας.

«Έάλω ή Πόλις», τα λάθη και οι παραλείψεις μάς έκαναν να πιστέψουμε ότι, «ήταν θέλημα Θεοῦ». Η αυτοκρατορία νοσοῦσε βαριά και το τέλος φάνταζε αναπόφευκτο. Η ξεπερασμένων αντιλήψεων καθημαγμένη οικονομία και η ανύπαρκτη ναυτιλία αδυνατούσαν να συντηρήσουν ό,τι είχε απομείνει από την άλλοτε ισχυρή αυτοκρατορία. Οι θεσμοί είχαν χάσει κάθε δύναμη

προσαρμογής, χωρίς να υπάρχει βούληση ανανεώσεως. Ο λαός είχε εξελιχθεί σε συρφετό χωρίς ήθος και αρετή, αλλά κυρίως έχασε την προσήλωσή του σε ιδανικά και αρχές που αποτελούν τον συνδετικό ιστό των κοινωνιών και δημιουργούν τις ψυχικές εκείνες δυνάμεις που είναι απαραίτητες για την αντιμετώπιση των απειλών και των προκλήσεων. Η Εκκλησία δίχως αληθινή πίστη και πνοή είχε υποτάξει τους άρχοντες και τον λαό σε μία εικονική πραγματικότητα. Οι τελευταίοι αυτοκράτορες εξαντληθήκαν σε μικροπρεπείς διπλωματικές πανουργίες, κατάλοιπα παλαιών παραδόσεων, χωρίς σχέδιο και στρατηγική. Στον αντίποδα οι Τούρκοι, είχαν ηγέτες με ισχυρή θέληση και σαφή σκοπό, οι οποίοι ενέπνεαν ορμή και μένος στο λαό τους.

Ο Κωνσταντίνος πίστευε ότι η μόνη ελπίδα σωτηρίας έπρεπε να αναζητηθεί στην ένωση των εκκλησιών, η οποία δεν απειλούσε την εθνική υπόσταση. Απέναντί του είχε το φανατισμένο πλήθος άρχοντες και λαό. Τον καθύβρισαν ως αιρετικό και προδότη των πατέρων, μη αντέχοντας μια νέα ελληνική συνείδηση ικανή να φωτίσει το σκοτάδι της βυζαντινής παρακμής. Η ιστορία επιβράβευσε τον αυτοκράτορα ως μάρτυρα και ήρωα, σε μια εποχή που είχαν ξεχάσει τον ηρωισμό και το παράδειγμα διά της θυσίας. Ο Κωνσταντίνος απέρριψε την προσφορά του 21χρονου Μωάμεθ Β΄ να παραδώσει την Πόλη, με αντάλλαγμα την ηγεμονία της Πελοποννήσου παίρνοντας μαζί την αυλή και όλα τα υπάρχοντα του. Η ιστορική απάντηση του « Πάντες αὐτοπροαιρέτως ἀποθανοῦμεν καὶ οὐ φεισόμεθα τῆς ζωῆς ἡμῶν...», αποδεικνύει ότι είχε πλήρη συναίσθηση της ευθύνης του έναντι της ιστορίας και της πατρίδος.

Ο Θρύλος.

«Ἡ Πόλις Ἐάλω» με την μεγαλοπρέπεια αρχαίας τραγωδίας, αποτέλεσμα της ηρωικής θυσίας του Αυτοκράτορος Κωνσταντίνου ΙΑ΄ Δραγάση Παλαιολόγου και όχι της πατριωτικής συνειδήσεως και του φρονήματος των συγχρόνων του. Μετά την καταστροφή, έπρεπε να κρατηθούμε από κάπου. Ο ηρωικός θάνατος του Κωνσταντίνου δημιούργησε τον θρύλο που γιγαντώθηκε μέσα στην συνείδηση του λαού, έγινε όραμα και θρησκεία και μας κράτησε ζωντανούς στον ζόφο που ακολούθησε. Οι Έλληνες υπήρξαν οι πρώτοι που εξεγέρθηκαν κατά των Τούρκων, έχοντας βάλει από τότε σκοπό

να πάρουν πίσω την Πόλη. Η λαχτάρα αυτή δημιούργησε την Μεγάλη Ιδέα, η οποία μάς έσπρωξε να επεκτείνουμε τα όρια μας και να αυξήσουμε την έκτασή μας. Τον Αύγουστο του 1922 «Εάλω ή Πόλις», για δεύτερη φορά και η «Μεγάλη Ιδέα» χάθηκε στα ματωμένα νερά της Σμύρνης. Ήταν τεράστια η συμφορά, βρήκαμε όμως την δύναμη να σηκωθούμε όρθιοι και πάλι. Κάθε λαός έχει ανάγκη από την αίσθηση του μεγαλείου, αλλά και από την ενθάρρυνση για την αντιμετώπιση του μοιραίου. Ο Μέγας Αλέξανδρος και ο Κωνσταντίνος Παλαιολόγος, είναι οι δύο μορφές οι οποίες έχουν σφραγίσει ανεξίτηλα τον ψυχισμό όλων των Ελλήνων.

Παρατηρήσεις.

[1] Την 26^η Αυγούστου 1071 στο Μαντζικέρτ, στο ανατολικό άκρο της Μικράς Ασίας (ΒΔ της λίμνης Βαν), ο αυτοκράτορας του Βυζαντίου Ρωμανός Διογένης (1068-1071) ηττήθηκε κατά κράτος από τον Σουλτάνο των Σελτζούκων Τούρκων Άλπ Αρσλάν (γενναίο λιοντάρι).

[2] Ένα αιώνα μετά το Μαντζικέρτ, την 26^η Σεπτ. 1176, ο γενναίος Αυτοκράτορας Μανουήλ Α΄ Κομνηνός (1141-1180), στην μάχη του Μυριοκέφαλου (κοντά στις πηγές του Μαιάνδρου ποταμού), νικήθηκε από τους Τούρκους.

[3] Γεννήθηκε την 8^η Φεβρουαρίου 1405 στη Κωνσταντινούπολη. Ήταν το όγδοο από τα δέκα τέκνα του Μανουήλ Β΄ Παλαιολόγου και της Ελένης Δραγάσ(τζ)η, θυγατέρας του Σέρβου ηγεμόνος Κωνσταντίν Ντεγιάνοβιτς.

[4] Ο Ουρβανός προσέφερε τις υπηρεσίες του πρώτα στον Κωνσταντίνο, αλλά προτίμησε τον Μωάμεθ γιατί έμεινε απλήρωτος.

[5] Η κάννη είχε μήκος 8 μέτρων, η διάμετρος του ήταν 60 εκατοστά, κατασκευάστηκε στην Ανδριανούπολη, την τουρκική πρωτεύουσα και χρειάστηκαν 60 άμαξες και 2 μήνες για να μεταφερθεί στην Κωνσταντινούπολη.

[6] Ο Λουκάς Νοταράς(1402-1453), υπήρξε ο τελευταίος «Μεσάζων (διοικητικό αξίωμα, δεύτερο μετά τον αυτοκράτορα)» και «Μέγας Δούκας (Αρχηγός του Ναυτικού)» της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας.

[7] Πρόκειται για το Ρουμελί Χισάρ στην ευρωπαϊκή ακτή και το Αναντολού Χισάρ στην ασιατική. Οι αμυνόμενοι τους έδωσαν το όνομα λαιμητόμος.

[8] Ο Ιωάννης Ιουστινιάνης (Γένουα/Γένοβα 1418-Χίος 1453) «Ἐνθάδε κεῖται ὁ Ἰωάννης Ἰουστινιάνης... μεγαλοψύχως ἡγεμονεύων παρά τῶν γαληνοτάτων Κωνσταντίνων τελευταίων τῶν ἀνατολικῶν χριστιανῶν αὐτοκρατόρων, θανασίμως πληγωθεὶς ἀπέθανε». Ἀπὸ τὸ ἐπίγραμμα στὸν τάφο του, στὸν ναὸ τοῦ Ἁγίου Δομίνικου στὴν Χίο.

[9] εὐργιος Φραντζῆς ἢ Σφραντζῆς (Κωνσταντινούπολη 1401-Κέρκυρα 1480) Βυζαντινός, αξιωματούχος, διπλωμάτης, ιστορικός και συγγραφέας, που συνέγραψε τὸ ἱστορικό της Ἀλώσεως της Κωνσταντινουπόλεως, ὁ μόνος που τὴν ἐζήτησε ὡς αὐτόπτης μάρτυρας. Υπήρξε στενὸς φίλος και συνεργάτης του Κωνσταντίνου Παλαιολόγου.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.

1. **ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΕΘΝΟΥΣ**, ΕΚΔΟΤΙΚΗ ΑΘΗΝΩΝ Α.Ε., Αθήνα 1977.
2. **Ελλάδα 1453-1821**, David Brewer, Εκδόσεις Πατάκη 2010.
3. **Κωνσταντίνος Παλαιολόγος**, Κυριαζή Κωνσταντίνου.
4. **Η Ἄλωση της Κωνσταντινουπόλεως**, Θεόφιλου Γεωργίου.

Πηγή : <https://www.istorikadromena.gr/>.